

6. Кошулько О.П. Проблеми управління й класифікації складових інтелектуального капіталу компаній / О.П. Кошулько, Є.В. Маказан // Вісник Хмельницького національного університету. Серія: «Економічні науки». – 2009. – № 6, Т. 2. – С. 79-83.
7. Кравчук Н.О. Теоретичні засади функціонування інтелектуального капіталу підприємства / Н.О. Кравчук // Інноваційна економіка. – 2012. – № 8 (34). – С. 114-117.
8. Курило Л.І. Класифікація та структура інтелектуального капіталу / Л.І. Курило // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія: «Фінанси і кредит». – 2010. – №1. – С. 71–77.
9. Ліманські А. Проблеми управління інтелектуальним капіталом підприємства / А. Ліманські // Вісник Хмельницького національного університету. Серія: «Економічні науки». – 2009. – № 5, Т. 3. – С. 256-261.
10. Мазарчук А.Ю. Аналіз структури інтелектуального капіталу підприємства / А.Ю. Мазарчук, І.І. Ткач // Вісник Хмельницького національного університету. Серія: «Економічні науки». – 2010. – № 6, Т. 4. – С. 336-339.
11. Мішустіна Т.С. Інтелектуальний капітал як фактор конкурентоспроможності машинобудівних підприємств / Т.С. Мішустіна // Європейський вектор економічного розвитку. – 2010. – № 2 (9). – С. 113-123.
12. Нанівська Є.В. Інтелектуальний капітал: сутність та значення у сучасних умовах / Є.В. Нанівська // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – № 21.15. – С. 256–262.
13. Ступнікер Г.Л. Інтелектуальний капітал як основа розвитку вітчизняних промислових підприємств / Г.Л. Ступнікер // Вісник Придніпровської державної академії будівництва та архітектури. – 2008. – № 12. – С. 40-43.
14. Турило А.М. Теоретико-методичні підходи до визначення складових інтелектуального капіталу підприємства та їх змісту / А.М. Турило, О.В. Корнух // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 3 (117). – С. 168-178.
15. Шульга Ж.О. Інтелектуальний капітал як об'єктивна економічна категорія / Ж.О. Шульга // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2010. – № 2(10). – С. 106–111.
16. Ярема І.І. Інтелектуальний капітал підприємства: структурний підхід / І.І. Ярема, А.О. Босак // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. — 2009. — № 657. – С. 138-143.
17. enbv.narod.ru/text/Econom/encyclo/str/E-376.html

Анотація. В статті досліджено підходи до визначення структури й класифікації інтелектуального капіталу. Предложена собственная классификация интеллектуального капитала предприятий железнодорожного транспорта.

Ключевые слова: структура, классификация интеллектуального капитала, предприятия железнодорожного транспорта.

Summary. The article examined approaches to determining the structure and classification of intellectual capital. Own classification of intellectual capital of enterprises of railway transport is offered.

Keywords: structure, classification of intellectual capital, enterprises of railway transport.

*Рецензент д.е.н., професор УкрДАЗТ Кірдіна О.Г.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Токмакова І.В.*

УДК 656.078.13

МЕХАНІЗМ КАПІТАЛІЗАЦІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВ

Плугіна Ю.А., к.е.н., асистент (УкрДАЗТ)

В статті розглянуто сутність, еволюційні етапи, підходи до трактування поняття «капіталізація», виділено поняття «капіталізація інтелектуального капіталу підприємств» та розкрито механізм капіталізації інтелектуального капіталу підприємств.

Ключові слова: капіталізація, інтелектуальний капітал, механізм капіталізації.

Постановка проблеми та її зв'язки з науковими та практичними завданнями. Підвищення рівня капіталізації компаній забезпечує зростання як обсягів доходів самих підприємств, так і валового внутрішнього продукту країни. Закордонні рейтинги успішності підприємств складаються саме за допомогою показника капіталізації, який дає змогу оцінити та порівняти їх ринкову вартість, прибутковість, ефективність інвестиційної та інноваційної діяльності, а також оцінити різницю між

ринковою вартістю підприємства та вартістю його активів, що є вартістю нематеріальних активів. Дослідження показують, що доля нематеріальних активів в формуванні загальної вартості підприємства є в рази вищою, ніж реальних його активів, що беззаперечно вказує на вирішальну роль перших в формуванні реальної вартості підприємства. Отже, для українських підприємств вкрай важливими стають питання розкриття та використання інтелектуального капіталу з метою підвищення ефективності діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій показав наявність великої кількості наукових робіт, як вітчизняних, так і зарубіжних, направлених на дослідження та висвітлення різних аспектів капіталізації, серед яких можна назвати праці Д.А. Алексєєва, В.Г. Андрійчука, Т. Малової, Г.І. Хотинської, О.Я. Побурко, М.Я. Дем'яненко, П.Т. Саблука, Л.Я. Бенюк та інших [1-6].

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Науковий інтерес до даної категорії породжує плутанину, невизначеність та непорозуміння серед науковців через існування великої кількості тлумачень даного поняття. Однак, науковий інтерес до сфери капіталізації нематеріальних активів підприємств є в стадії зародження, що і обумовило вибір автором мети статті.

Метою статті є дослідження сутності поняття «капіталізація інтелектуального капіталу», а також розкриття механізму її здійснення.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Більшість досліджень трактують поняття капіталізації як узагальнюючий показник економічного стану суб'єкта господарської діяльності. Однак, на даний момент немає єдиного визначення, як і підходу до трактування даного поняття.

Виділяють певні еволюційні етапи трактування сутності поняття «капіталізація» [7]:

- 1-й період (XVII - початок XIX ст.). Капіталізація, з одного боку, є процесом накопичення капіталу шляхом капіталізації прибутку, що призначений для розширення виробництва, а з іншого – потоком майбутньої вартості, що визначається з урахуванням ставки відсотку, тобто як капіталізація ринкової вартості;

- 2-й період (кінець XIX – початок XX ст.). Під капіталізацією розуміють процес створення та накопичення вартості, яка приносить ефект з дохідністю, рівної ставці відсотку, розмір якого характеризується визначеною продуктивністю капіталу;

- 3-й період (кінець XX ст.). З другої половини XX ст. процес дослідження сутності капіталізації припиняється, оскільки термін майже не вживається ні у вітчизняній науковій літературі, ні в зарубіжній;

- 4-й період (сьогодення).

Характеризується зростанням наукового інтересу до сутності та значення капіталізації, що призводить до появи великої кількості різноманітних трактовок та понять, пов'язаних з даною категорією, однак зовсім різних за своєю суттю (а саме: капіталізація економіки, промисловості, фондового ринку, банків, прибутку, чистого грошового потоку, інтелектуальної власності тощо).

Законодавство України визначає капіталізацію як вартість компанії чи об'єкту [8-10].

В економічній літературі зустрічаються декілька трактовок даного поняття, а саме [11]:

1) перетворення частини прибутку або всього прибутку в додану вартість, додані фактори виробництва;

2) оцінка вартості фірми на основі її основного та оборотного капіталів;

3) оцінка вартості фірми на основі ринкової вартості її акцій та облігацій;

4) визначення вартості фірми на основі щорічного прибутку.

В загальному вигляді, тлумачення категорії «капіталізація» можна звести до наступних груп [12]:

1) Критерій оцінки ринкової вартості підприємства.

2) Інтегральний показник ефективності діяльності підприємства.

3) Процес трансформації створеної вартості у капітал підприємства.

Автор [12] пропонує два підходи до визначення сутності капіталізації підприємства: процесний та оціночний. Згідно з першим, капіталізація є процесом збільшення вартості підприємства на основі перетворення доходів у капітал. Згідно з другим, під капіталізацією слід розуміти сукупну ринкову вартість випущених підприємством акцій.

Згідно розглянутих підходів прийнято виділяти три види капіталізації: реальну, фіктивну та маркетингову.

Реальна капіталізація є реінвестуванням доходу (його частини) у нарощення виробничих потужностей підприємства, що призводить до розширення економічної діяльності та виражається в збільшенні реальної вартості майна підприємства.

Фіктивна капіталізація здобула свою назву через перенесення назви з форми капіталу – цінних паперів, за допомогою яких, згідно з даним підходом, оцінюється ринкова вартість підприємства (добуток ринкової ціни акції на загальну їх кількість).

Маркетингова капіталізація – це збільшення валюти балансу за рахунок відображення вартості нематеріальних активів (НМА) підприємства. До НМА відносять: права користування природними ресурсами, користування майном, на знаки для товарів та послуг, на об'єкти промислової власності, авторські та суміжні з ними права, гудвіл (ділову

репутацію), інші (право на використання економічних та інших привілеїв тощо).

Згідно з чинними в Україні стандартами бухгалтерського обліку, не всі складові інтелектуального капіталу відображаються в балансі підприємства (клієнтські контракти, трудові договори тощо). Важко піддати обліку формалізовані знання персоналу, що ще не набули відображення у вигляді патентів, ліцензій, розробок. Неформалізовані знання (тобто такі, що теоретично є, але ще не мають ніякої форми та є невідокремлюваними від свого власника) неможливо піддати обліку (так як вони можуть стати формалізованими, а можуть і не стати, в залежності від політики підприємства).

Тож однією з головних завдань підприємств є створення умов для трансформації

інтелектуального потенціалу в капітал, а згодом на інтелектуальні активи, тобто сукупність майнових інтелектуальних прав в складі НМА, що і є маркетинговою капіталізацією. Процес перетворення здійснюється за допомогою механізму капіталізації інтелектуального капіталу.

Згідно загальному визначенню, механізм – це внутрішній устрій, який забезпечує функціонування системи і визначає послідовність стадій процесу. Тобто механізм капіталізації інтелектуального капіталу є способом організації перетворення інтелектуального потенціалу в капітал та інтелектуальні активи, що сприяє досягненню визначених цілей підприємства.

Алгоритм механізму капіталізації інтелектуального капіталу зображений на рисунку 1.

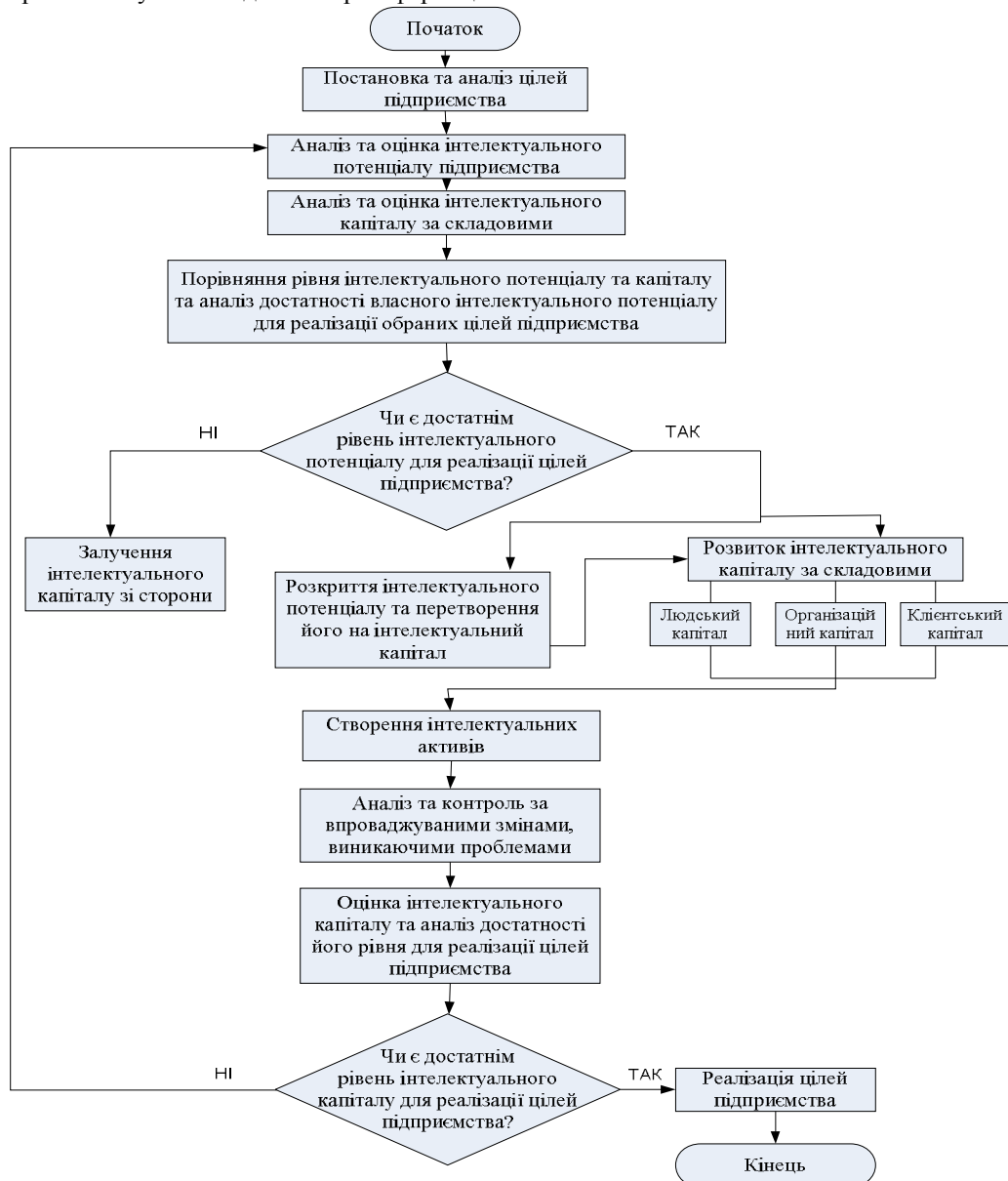

Рис. 1. Алгоритм механізму капіталізації інтелектуального капіталу підприємств

Механізм капіталізації інтелектуального капіталу повинен розпочинатися з блоку визначення цілей підприємства. Тенденції розвитку суспільства та економіки сьогодення є такими, що без залучення інтелектуального капіталу буквально у всі сфери діяльності підприємства, воно не може здобути високого рівня ефективності функціонування.

Саме тому необхідними є наступні етапи: аналіз та оцінка інтелектуального потенціалу та інтелектуального капіталу підприємства та подальше їх порівняння (на предмет рівня розкриття інтелектуального потенціалу) та аналіз достатності рівня власного інтелектуального потенціалу для реалізації обраних цілей. Якщо рівень виявляється недостатнім, підприємству слід залучити інтелектуальний капітал зі сторони (в якій мірі та який за видом - проявляється в ході аналізу). Якщо ж рівень достатній, наступний етап розпадається на дві складові, що повинні відбуватися паралельно: розкриття інтелектуального потенціалу (тобто перетворення його в капітал) та розвиток існуючого інтелектуального капіталу за складовими. Наступним етапом є створення інтелектуальних активів підприємства, на що, власне, і направлений механізм капіталізації. Тобто маємо, що розвивати інтелектуальний потенціал та розкривати капітал підприємство повинно до тих пір, поки цей процес не виліється в сукупність майнових інтелектуальних прав. Безумовно, описаний процес слід контролювати та аналізувати виникаючі проблеми, за необхідності їх виправляти. Наступним етапом є оцінка інтелектуального капіталу та аналіз достатності його рівня для реалізації визначених цілей підприємства. Якщо результат аналізу позитивний, то підприємство переходить до завершального етапу механізму – реалізації обраних цілей. Якщо результат є негативним, повертається до етапу аналізу та оцінки інтелектуального потенціалу.

Механізм капіталізації інтелектуального капіталу підприємства повинен «працювати» постійно, так як процес постановки-реалізації цілей є безперервним, що ще раз підтверджує неможливість ефективного функціонування та розвитку підприємства без залучення, розкриття та використання інтелектуального капіталу.

Висновки даного дослідження та перспективи подальших робіт у цьому напрямку.

Анотація. В статті розглянуті сутність, еволюційні етапи, підходи до трактування поняття «капіталізація», виділено поняття «капіталізація інтелектуального капіталу підприємств» та розкритий механізм капіталізації інтелектуального капіталу підприємств.

Ключові слова: капіталізація, інтелектуальний капітал, механізм капіталізації.

Summary. The essence, evolutionary stages, approaches to treatment of the concept "capitalization" are considered in article, the concept «capitalization of the intellectual capital of the enterprises» is allocated and the capitalization mechanism of the intellectual capital of the enterprises is opened.

Keywords: capitalization, intellectual capital, capitalization mechanism.

Накопичення інтелектуального капіталу, підвищення його рівня стають одними з головних чинників виживання та успішного функціонування підприємств. Саме тому фактор наявності та дієвості механізму капіталізації інтелектуального капіталу на підприємстві стає однією з заповорок зростання ефективності діяльності підприємства.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Алексеев Д.А. Механизмы капитализации компаний / Д. А. Алексеев. — Иркутск: Изд-во БГУЭП, 2011. — 150 с.
2. Малова Т. Капитализация в условиях российской экономики: Теоретические и практические аспекты / Малова Т. — [2-е изд.]. — М.: ЛИБРОКОМ, 2009. — 208 с.
3. Гальцева Е.В. Капитализация как фактор укрепления финансовой устойчивости предприятий сферы услуг : автореф. дис. ... канд. экон. наук / Гальцева Е.В. — М., 2005. — 137 с.
4. Хотинская Г.И. Капитализация как фактор укрепления финансовой устойчивости компании / Г.И. Хотинская // Финансовый менеджмент. — 2006. — №4. — С. 26-30
5. Андрійчук В.Г. Капіталізація сільського господарства: стан та економічне регулювання розвитку : моногр. / Андрійчук В. Г. — Ніжин : Аспект-Поліграф, 2007. — 216 с.
6. Побурко О.Я. Організація управління капіталізацією господарського комплексу: автореф. дис... канд. экон. наук / О.Я. Побурко. — Л., 2001. — 19 с. — укр.
7. Пронько Л.М. Вартість і капіталізація підприємств і методи їх оцінки [Електронний ресурс] / Л.М. Пронько - Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua>
8. Закон України «Про оцінку земель» від 11.12.2003 р. — № 1378-IV.
9. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національного стандарту № 1» «Загальні засади оцінки майна і майнових прав» від 10.09.2003 р. № 1440.
10. Рішення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку «Про схвалення проекту Положення про функціонування фондових бірж» від 23.11.2005р. — № 683.)
11. Словарь экономический [Электронный ресурс]. — Режим доступу: http://www.glossary.ru/cgi-bin/gl_sch2.cgi?RNgz,tul!ntgtol
12. Мар'юк Т.В. Теоретичні підходи до визначення сутності капіталізації підприємств / Т.В. Мар'юк // Наука й економіка. — 2011. - № 4(24). — С. 125-128.

*Рецензент д.е.н., професор УкрДАЗТ Компанієць В.В.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Уткіна Ю.М.*